

Előszó

A város az európai kulturális közösség lényegét meghatározó történeti jelenségek egyike. Az 1955-ben megalakult Nemzetközi Várostörténeti Bizottság, tekintettel a városfejlődés és az európai kulturális örökség kialakulása közötti szoros összefüggésre, egyik fő céljává tette az összehasonlító várostörténeti kutatások ösztönzését. Az Európai Várostörténeti Atlasz sorozat közreadása is ezt a célt szolgálja. Az atlaszok szerkesztésének alapelveit először a Bizottság 1968-as oxfordi közgyűlésén állapították meg; ezeket később az atlaszok szerkesztőinek 1995-ös münsteri összejövetelén tárgyalták újra és egészítették ki. Az új irányelvek szerint a részt vevő országok atlaszait az egyes városok helyrajzát feldolgozó önálló kötetek formájában kell kiadni.

A vállalkozás legfontosabb célja, hogy összehasonlító kutatásokra alkalmas forrásanyagot hozzon létre az európai városiasodás és helyrajzi változások bemutatására. Ezen kívül az atlaszokban közreadott térképanyag felhasználható a közigazgatásban, a közoktatásban és a felsőoktatási intézményekben, és a városok múltjára vonatkozó ismeretek népszerűsítésében. Mostanáig 18 európai ország több mint 530 városának atlasza jelent meg a Nemzetközi Várostörténeti Bizottság égisze alatt (a teljes lista megtalálható a <http://www.ria.ie/research/ihta/European-project.aspx> címen).

A magyar történészek és térképészek már évek óta elkötelezett tagjai bizottságunk Városatlasz Munkabizottságának. Az első magyar várostörténeti atlasz közreadását 2010-ben a várostörténet és várostervezés nemzetközi kutatóközössége élénk érdeklődéssel fogadta. A magyar sorozat megjelent kötetei kitűnő forrásbázist jelentenek a gazdag és változatos magyar városállomány tanulmányozásához. A Nemzetközi Várostörténeti Bizottság nevében szeretném megköszönni magyar kollégáinknak, hogy csatlakoztak kutatási programunkhoz, és gratulálok nekik az újabb kötet összeállításához és kiadásához!

Toruń, 2017. november

Roman Czaja

*A Nemzetközi Várostörténeti Bizottság elnöke
A Toruńi Nikolaus Kopernikus Egyetem tanára*

A Buda város 1686 és 1848 közötti időszakát feldolgozó történeti atlasz rendhagyó a magyarországi városatlaszok egyelőre csekély számú, de egyre bővülő sorozatában. Az 1686-ban az oszmán uralom alól felszabadított romos, lakatlan Buda nyomaiban is alig emlékeztetett az egykor közép-európai jelentőségű középkori magyar fővárosra. A kőhalomból rövid idő alatt újjalapított és újranevesített (fő)város és külterületei folyamatos fejlődését lehet nyomon követni a rendkívül sokoldalú, főként levéltári forrásanyagra támaszkodó atlaszban. Simon Katalin, Budapest Főváros Levéltára munkatársa a levéltár gazdag anyagát, a levéltári forrásfeltárás, adatbázis-építés és digitalizáció eredményeit hasznosítva kalauzolja el az olvasót Buda elfelejtett időszakába. Az adatgazdagság és dokumentáltság emeli ki e kötetet a városatlaszok sorozatából, olyan tudásanyagot tesz közzé a főváros 1848-ig terjedő története kapcsán, amelyet eddig, így összegezve, adattárral, térképi illusztrálással nem volt módunk megismerni.

Budapest, 2017. november

Fodor Pál főigazgató

Magyar Tudományok Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont

*Kenyeres István főigazgató
Budapest Főváros Levéltára*

Jelen kiadvány a Magyar Várostörténeti Atlasz sorozat 5. köteteként Buda város 1686 és 1848 közötti topográfiájával foglalkozik. A két évszám szimbolikus: Buda törökök alóli felszabadulásával, az újjáépítés nehézségeivel, az új lakók küzdelmeivel kezdődik, és 1848 márciusáig vezet el az Olvasót. Buda történetéről számtalan tanulmány, monográfia született, mégis, a feldolgozott levéltári forrásoknak, valamint a hazánkban még új műfajnak számító várostörténeti atlasznak köszönhetően reméljük, hogy érdekes és új információkkal, nézőpontokkal ismertethetjük meg a kötet Olvasóit. Az ezzel kapcsolatos anyaggyűjtést 2010-ben keztem el, kéziratomat 2016 novemberében zártam le.

A kiadvány készítése során számtalan segítséget kaptam. Mindenekelőtt szeretnék köszönetet mondani Kenyeres Istvánnak, Budapest Főváros Levéltára főigazgatójának és Sipos Andrásnak, a levéltár főosztályvezetőjének. Köszönöm a projekt vezetőjének, Szende Katalinnak a kötet megírásának éveit alatti szíves támogatását, és a kiadáshoz vezető

Preface

The town represents a historical phenomenon that defines the essence of the European cultural community. The International Commission for the History of Towns founded in 1955, aware of the relationship between urban development and formation of European cultural heritage, made it its aim to promote comparative studies. The publication of the *European Atlas of Historic Towns* series is intended to serve this aim. The guiding principles behind the atlas editions were generated at a conference in Oxford in 1968; they were later discussed and completed in 1995 at a conference of Atlas editors held in Münster. Based on the new guidelines, the national atlases are to be issued in the form of separate books devoted to individual towns.

The most important aim of the venture is to create a source base for comparative research on the urbanisation of Europe and spatial changes within urban centres. Moreover, the cartographic material included in the Atlases also has additional value. It may be used for municipal planning, as teaching material in schools and institutions for higher education, and to popularise knowledge about the past of cities for the wider public. Atlases for more than 530 towns in 18 European countries (see the list of atlases: <http://www.ria.ie/research/ihta/European-project.aspx>) have been published so far under the patronage of the International Commission for the History of Towns.

Hungarian historians and cartographers have actively engaged in the activities of the Atlas Working Group of our Commission for many years. The international research community of urban historians and urban planners greeted the publication of the first volume of the Hungarian Atlas of Historic Towns in 2010 with great interest. The volumes of the Hungarian series provide an excellent source base for research on the rich and diverse urban landscape of Hungary. On behalf of the International Commission for the History of Towns I would like to thank our Hungarian colleagues for joining our project and congratulate them on having prepared another volume.

Toruń, November 2017

Roman Czaja

*President of the International Commission for the History of Towns
Professor for Medieval History at the Nicolaus Copernicus University in Toruń*

The historic atlas presenting the topographic development of Buda (part of modern-day Budapest) between 1686 and 1848 marks a special addition to the quickly developing series of Hungarian town atlases already published. The ruined and almost uninhabited Buda that was liberated in 1686 from Ottoman rule was a far cry from the kingdom's former medieval capital, one of the most important urban centres in Central Europe. This atlas shows, based on copious archival documentation, how the re-founded and re-populated (capital) town and its suburbs rose from the rubble following the siege. Katalin Simon, archivist in the Budapest City Archives, guides the readers through this forgotten period of Buda's history through her scholarly use of rich archival materials, aided by ongoing projects at the archives concerning data-processing, database-construction and digitization of manuscripts. Within the atlas series, this work stands out in terms of its rich detail and its extensive use of primary sources. It makes available a well-structured wealth of knowledge about the town up to 1848, including a gazetteer and cartographic documentation that has never before been summarized and presented to scholars as well as the interested public.

Budapest, November 2017

Pál Fodor General Director

Hungarian Academy of Sciences Research Centre for the Humanities

*István Kenyeres General Director
Budapest City Archives*

This publication, the fifth volume in the Hungarian Atlas of Historic Towns series, presents the topography of Buda between 1686 and 1848. These two dates have symbolic meaning: the former marks the liberation of the town from the Ottoman occupation, and signals the beginning of the difficult urban restoration and the struggles of the new population that moved into Buda. The second date indicates the beginning of the revolution against the Habsburg rulers in March 1848. Many papers and monographs have been written about the history of Buda; nevertheless, I hope that this volume will offer interesting and new information and viewpoints to users of this volume, thanks to the copious archival source material processed during the work and to this novel way of compiling them within a historic atlas. Data collecting started in 2010, and my manuscript was completed by November 2016.

Many people helped me during the preparation of the publication. First and foremost, I would like to thank István Kenyeres, Director-Gener-

úton tanúsított segítségét. Köszönöm a 18. század eleji Budát kutatásával teljesen új megvilágításba helyező Géra Eleonóra értékes tanácsait, észrevételeit. Az anyaggyűjtés során rendszeresen segítségemre voltak jelenlegi és volt kollégáim, Jancsó Éva, Mag Edit, Barsai László, Biró Aurél, Herédi Attila, Nagy János, Szász Károly, a kiadás előkészítésében pedig Toma Katalin. Köszönöm Szilágyi Magdolnának a kiadáshoz szükséges pályázati munkákban, valamint az angol fordításban nyújtott segítségét, Alan Campbellnek a bevezető angol változatát. Köszönöm a szerkesztett térképek elkészítésében Szemerey Anna, Tolnai Katalin, Nagy Béla és Faragó Imre munkáját. A Buda korábbi korszakait érintő kérdésekben köszönöm Papp Adrienn és Végh András észrevételeit, a város korai berendezkedését illető kérdésekben Oross Andrást. A kiadáshoz szükséges anyagi háttér biztosításáért köszönettel tartozom elsősorban munkahelyem, Budapest Főváros Levéltára és Budapest Főváros Önkormányzata támogatásáért, továbbá a Nemzeti Kulturális Alapnak, a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetének, illetve a Budapest Bank Budapestért Alapítványának. Végül, de nem utolsó sorban szeretném megköszönni a családomnak, férjemnek, és szüleimnek, amiért végig támogattak a kötet elkészítése során, és a kutatáshoz, íráshoz szükséges körülményeket biztosították.

Budapest, 2017. november

Simon Katalin
Budapest Főváros Levéltára

of Budapest City Archives and András Sipos, Head of Department of the same institution for their strong support and good will. I am also grateful to Katalin Szende, leader of the Hungarian Historic Towns Atlas project, for her kind support during the years while the volume was written, and her help in publishing this work. I wish to thank Eleonóra Géra, whose research showed the city of Buda at the beginning of the eighteenth century in a new light, for her valuable advice and reflections. During data collection, my past and present colleagues, Éva Jancsó, Edit Mag, László Barsai, Aurél Biró, Attila Herédi, János Nagy and, Károly Szász regularly helped me. Katalin Toma kindly offered her assistance in the preparation of the publication. Special thanks are due to Magdolna Szilágyi, research fellow of the Hungarian atlas project, for her help in the editorial work, the applications for funding publication costs, and in the English translation. Alan Campbell's work as the translator of the topographical essay, as well as that of the cartographers, Anna Szemerey, Katalin Tolnai, Béla Nagy and Imre Faragó in preparing the maps all need to be acknowledged. I thank Adrienn Papp and András Végh for their comments on issues concerning earlier periods in Buda, and András Oross for his observations concerning the reorganization of the town following the Ottoman wars.

For the support and assurance of the necessary financial background for the publishing, I especially owe thanks to my workplace, the Budapest City Archives and the Municipality of Budapest; thanks are also due to the National Cultural Fund (Nemzeti Kulturális Alap), the Institute of History of the Research Centre for the Humanities of the Hungarian Academy of Sciences, and the Budapest Bank for Budapest Fund. Last, but not least, I wish to express my gratitude to my family, my husband, and my parents for supporting me in every respect, and for assuring the proper conditions for my research and writing.

Budapest, November 2017

Katalin Simon
Budapest City Archives

1. ábra. Matthias Greischer: Buda 1686. évi ostroma három nézetből, vegyes technika, Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, T4995
Fig. 1 The siege of Buda in 1686 by Matthias Greischer from three viewpoints, mixed technique, Hungarian National Museum, Historical Gallery, Inv. No. T.4995